

Materiały

PRZEWRÓT MAJOWY 1926 R. W OCENIE PRZEDSTAWICIELI DYPLOMATYCZNYCH RZESZY NIEMIECKIEJ

Publikowane materiały pochodzą ze zbioru dokumentów Pruskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Dokument nr 1 stanowi wyciąg z ogólnej informacji Urzędu Spraw Zagranicznych Rzeszy z 30 XII 1925 r. o Włoszech, Polsce, Rumunii, Japonii. Memoriał ten Urząd Spraw Zagranicznych przesłał w dniu 20 I 1926 r. do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Prus, które gromadziło informacje na temat sytuacji wewnętrznej w Polsce¹. Sprawozdawca analizuje szczegółowo sytuację wewnętrzną i międzynarodową Polski w 1925 r.

Był to trudny dla Polski okres. W roku tym rozpoczęła się niemiecko-polska wojna celna, przy pomocy której Rzesza chciała narzucić Polsce swoje postulaty ekonomiczne². Z inicjatywy dyrektora Banku Rzeszy, Hjalmara Schachta, banki zagraniczne odmówiły Polsce kredytu³. Politycy niemieccy chcieli w ten sposób zmusić Polskę do zaciągnięcia pożyczki w Niemczech i pełnego uzależnienia się od tego kraju. W sferze polityki zagranicznej Polskę zmuszano do podpisania niekorzystnych układów lokarneńskich przekreślając jednocześnie jej aspiracje na uzyskanie stałego miejsca w Radzie Ligi Narodów⁴. W ten sposób i w tym względzie próbowano uzależnić Polskę od polityki Rzeszy Niemieckiej. Memoriał niemiecki stwierdza kryzys polityki wewnętrznej Polski oraz podkreśla jej izolację na forum międzynarodowym. Autor dokumentu przewiduje kryzys wewnętrzny w Polsce, ale wyraźnie stwierdza, że przewrotu J. Piłsudskiego i dyktatury wojskowej w Polsce nie należy oczekiwać⁵. Przewidywano raczej ekonomiczne podporządkowanie

¹ Zob. *Deutsches Zentralarchiv* (dalej cyt. DZA), *Abt. Merseburg*, Ministerium des Innern. Akten betreffend Polen Innenpolitisches, Band II, Q nr 124c, ss. 100—103.

² Zob. B. Puchert, *Der Wirtschaftskrieg des deutschen Imperialismus gegen Polen 1925—1934 r.* Berlin 1963.

³ Por. Z. Landau, *Plan stabilizacyjny 1927—1930.* Warszawa 1963.

⁴ W. Balcerak, *Polityka zagraniczna Polski w dobie Locarno.* Wrocław—Warszawa—Kraków 1967; W. M. Turek, *Locarno.* Moskwa—Leningrad 1949.

⁵ Pod tym względem uczestnicy IV Konferencji KPP z grudnia 1925 r. byli bliżsi prawdy. Przewidywali oni, że w Polsce nastąpi przewrót dokonany bądź przez endecję, bądź przez Piłsudskiego. W obu wypadkach przewidywano likwidację demokracji parlamentarnej i wprowadzenie w Polsce dyktatury (zob. *KPP. Uchwały i rezolucje t. II.* Warszawa 1955, s. 275).

Polski kapitałowi obcemu. Wniosek ten mieścił się w ramach niemieckich koncepcji politycznych w stosunku do Polski.

Pozostałe dokumenty wybrano z bogatego zbioru informacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Prus zatytułowanego *Przewrót majowy w Polsce*⁶. Spośród kopii różnych informacji i raportów posła niemieckiego w Warszawie, Ulricha Rauschera, wybrano pierwszą bardziej wszechstronną ocenę przewrotu wysłaną z Warszawy w dniu 15 maja⁷. W charakterze uzupełniającym wybrano również raport konsula niemieckiego w Poznaniu z 19 maja⁸ oraz raport konsula z Katowic z 22 maja⁹. Wydaje się że dokumenty te dość wszechstronnie analizują sytuację w Polsce, a zwłaszcza stosunek J. Piłsudskiego do Niemiec oraz W. Korfatego do Piłsudskiego i do Niemiec. Omówiono w nich nastroje opozycyjne w Wielkopolsce oraz perspektywy rozwoju sytuacji w Polsce. Szczególnie charakterystyczna wydaje się ocena Piłsudskiego przedstawiona przez socjaldemokratę Rauschera. Do 1926 r. Piłsudski uchodził powszechnie za wybitnego przedstawiciela obozu proniemieckiego w Polsce. Większość prasy niemieckiej widziała w nim nawet człowieka nastawionego zdecydowanie proniemiecko¹⁰. Opinie te Rauscher stanowczo odrzuca podkreślając, iż Rzesza nie może liczyć na to, że przy pomocy Piłsudskiego uda się jej zrealizować cele niemieckie w Polsce. Zaskakuje również ocena Piłsudskiego jako człowieka o miernych zdolnościach, człowieka, który nie jest w stanie nic w Polsce zmienić. Czytelnik odnosi wrażenie, że ocena ta wynika również z tendencji do przedstawienia sytuacji w Polsce zgodnie z przyjętym z góry schematem polityki niemieckiej wobec Polski.

ANTONI CZUBIŃSKI

DOKUMENTY

I. SYTUACJA W POLSCE W OCENIE POSEŁSTWA NIEMIECKIEGO W WARSZAWIE Z 30 GRUDNIA 1925 R.

Polen

Warschau, den 30. Dezember 1925.

Die Entwicklung Polens
im Jahre 1925.

Die Bilanz des Jahres 1925 ist die schwärzeste in der Geschichte des polnischen Staates. Eine kurze Rekapitulation der Ereignisse wird zeigen, dass ein Rückgang an Staatsvermögen und Staatsansehen auf fast allen Gebieten zu verzeichnen ist.

⁶ *Militäraufstand in Polen (Mai 1926) und seine Auswirkung. Vom 14. V. 1926 bis 30. VII. 1926.* DZA, Merseburg, Rep. 77, tit. 856, nr 124c, Beiheft 2.

⁷ Tamże, ss. 89—93.

⁸ Tamże, ss. 105—108.

⁹ Tamże, ss. 155—159.

¹⁰ Zob. A. Czubiński, *Opinia publiczna w Niemczech wobec kryzysu politycznego w Polsce na przełomie lat 1925/26.* „Zeszyty Naukowe” UAM, Historia nr 8.